

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н.КАРАЗІНА

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ

КАФЕДРА ПРИКЛАДНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: "Особливості емоційної сфери осіб молодого віку з різним рівнем
кіберкомунікативної залученості"

Студентки 6 курсу групи ПС-62, другого (магістерського) рівня
вищої освіти освітньо-професійної програми
«Психологія» за спеціальністю 053 – ПСИХОЛОГІЯ
Сітченко К.О.

Керівник кандидат психологічних наук, доцент ЗВО,
Севост'янов Павло Олександрович

Чотирьохрівнева шкала оцінювання _____

Кількість балів: _____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та
ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПИТАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ОСІБ МОЛОДОГО ВІКУ З РІЗНИМ РІВНЕМ КІБЕРКОМУНІКАТИВНОЇ ЗАЛУЧЕНОСТІ	5
1.1. Теоретичний опис уявлень щодо особливості емоційної сфери у осіб молодого віку з різним рівнем кіберкомунікативної залученості.	5
1.2. Зміст поняття «емоційна сфера» та особливості емоційної сфери осіб молодого віку з різним рівнем кіберкомунікативної залученості.	14
Висновки до розділу 1	21
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ОСІБ МОЛОДОГО ВІКУ З РІЗНИМ РІВНЕМ КІБЕРКОМУНІКАТИВНОЇ ЗАЛУЧЕНОСТІ	23
2.1. Мета і завдання дослідження	23
2.2. Методики дослідження особливостей осіб молодого віку з різним рівнем кіберкомунікативної залученості.	23
2.3. Методи статистичної обробки даних дослідження:	28
Висновки до розділу 2	28
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ОСІБ МОЛОДОГО ВІКУ З РІЗНИМ РІВНЕМ КІБЕРКОМУНІКАТИВНОЇ ЗАЛУЧЕНОСТІ	30
3.1. Інтерпретація та аналіз отриманих даних за методиками	30
3.2. Дослідження кіберкомунікативної залученості та виділення її рівнів у осіб молодого віку	35
3.3. Загальні порівняння отриманих результатів в ході кластерного аналізу	38
Висновки до розділу 3	46
ВИСНОВКИ	48
Список використаних джерел	50

ВСТУП

Актуальність. У сучасному світі існує дуже багато просторів, кіберпростір займає значуще місце. Майже кожна людина зараз користується інтернетом, соціальними мережами, а загалом і займає певне місце у кіберпросторі, при цьому маючи певний рівень кіберкомунікативної залученості. Вже відомо, що емоційна сфера особистості змінюється під впливом різноманітних ситуацій, в тому ж числі і під впливом кіберпростору у якому знаходиться людина. Потерпає від змін емоційний стан людини, та існують певні особливості у цьому, наприклад від того чи більше або менше часу людина проводить у кіберпросторі може і змінюватись емоційна сфера. Розуміння як саме рівень кіберкомунікативної залученості впливає на емоційний стан, та які особливості проявляються найбільше, допоможе науковцям давати більш корисні рекомендації для коригування емоційного стану у молоді.

Об'єкт: емоційна сфера особистості

Предмет: особливості емоційної сфери у осіб молодого віку з різним рівнем кіберкомунікативної залученості.

Мета: дослідити особливості емоційної сфери у осіб молодого віку з різним рівнем кіберкомунікативної залученості.

Гіпотеза.

Передбачається, що стан емоційної сфери залежить від того у якій ситуації знаходиться людина, чи є там кризові стани. Також є важливим, які є впливи на людину, одним з впливів на людину є кіберпростір, у якому сучасна молодь проводить багато часу. І саме від того, скільки часу людина проводить у кіберпросторі, який у неї рівень кіберкомунікативної залученості може залежати стан емоційної сфери, рівень агресії, емпатії і т.д. Це дослідження може допомогти більш детально вивчити ці питання.

Задачі

1. Проаналізувати основні підходи та теорії щодо поняття особливостей емоційної сфери у осіб з різним рівнем кіберкомунікативної

залученості.

2. Дослідити складові емоційної сфери у осіб молодого віку.
3. Дослідити кіберкомунікативну залученість та виділити її рівні у осіб молодого віку.
4. Визначити особливості емоційної сфери молоді з різним рівнем кіберкомунікативної залученості.

Методики дослідження

1. «Шкала диференціальних емоцій» Ізарда.
2. «Шкала залежності від соціальних мереж
3. Тест «САН»
4. Вимірювання рівня тривожності Тейлора

Методи дослідження

Порівняльний аналіз U-критерій Манна-Уїтні

Кластерний аналіз

Характеристика вибірки

У нашому дослідженні прийняли участь 60 людей. Це молодь віком від 19 до 27 років. Досліджені проживають на території України. Всі учасники дослідження кожен день користуються інтернетом та гаджетами.

Очікувана практична значущість

Дослідження особливості емоційної сфери у молоді з різним рівнем кіберкомунікативної залученості дасть розуміння як саме змінюється емоційний стан після того як людина знаходиться у кібер просторі, які особливості емоційної сфери спостерігаються у осіб які мають високій та низький рівень кіберкомунікативної залученості, надалі це можна буде використовувати для профілактики психологічного здоров'я та запобігання можливих негативних наслідків від кіберпростору та профілактики емоційних відхилень.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПИТАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ОСІБ МОЛОДОГО ВІКУ З РІЗНИМ РІВНЕМ КІБЕРКОМУНІКАТИВНОЇ ЗАЛУЧЕНОСТІ

1.1. Теоретичний опис уявлень щодо особливості емоційної сфери у осіб молодого віку з різним рівнем кіберкомунікативної залученості.

У поточному дослідженні до поняття емоційна сфера ми відносимо: тривогу, диференційні емоції(радість, інтерес, горе, сором, презирство, відраза, здивування, провина, страх, гнів), самопочуття, активність, настрій, і саме ці показники ми аналізуємо у нашому дослідженні. Наше дослідження допоможе розширити дані про особливості емоційної сфери у молодих осіб з різним рівнем кіберкомунікативної залученості.

Емоційна сфера особистості кожен день, кожную хвилину потерпає від змін, від навколишнього середовища, від роботи, навчання, особистого життя. Дуже важливо при цьому берегти своє ментальне здоров'я та турбуватися про себе. Враховуючи стресову ситуацію в країні, воєнний стан, емоційна сфера постійно знаходиться у фоновому стресі, навіть якщо у момент «тут і тепер» нічого негативного не відбувається, бо ситуація стресу вона відбувається постійно [31]. Люди постійно у ситуації швидких змін, потребують знайти більше інформації та знайти позитивні емоції. Для того щоб знайти більше інформації, люди використовують інтернет, соціальні мережі, кіберпростір, для того щоб почитати новини, знайти швидку відповідь, знайти позитивні новини, заспокоїти свій стан. І у ситуації коли люди використовують кіберпростір безконтрольно, то виникає наступна проблема під назвою «кібер комунікативна залежність».

Науковці досліджуючи поняття мережевої комунікації, виокремлюють такі основні потреби користувача: ігрова, комунікативна, пізнавальна [28].

Кібекомунікативна залежність є однією з глобальних проблем сучасного суспільства. Сучасні дослідники приділяють увагу цій темі, саме

тому що вона все більше розширюється на суспільство. Люди шукають для себе метод позбутися негативних відчуттів та наче «заблокувати» свої переживання тим що заходять у кіберпростір. Це і має багато негативних наслідків, як доводять сучасні дослідження, але люди тим не менш не відмовляються від кіберпростору, через ось це короткочасне «блокування» власних відчуттів. Комунікація у соціальних мережах, сама по собі є доволі неоднозначною, вона дає можливість учасникам кіберпростору будувати інтернет комунікацію, таким чином, як йому самому то буде підходити. Соціальні мережі надають можливість У сучасному розумінні, поняття «кіберпростір», розуміється як певне онлайн, або електронне середовище [44], у яких відбувається комунікація у всіх видах, це повідомлення, голосові записи, відеозвернення.

З розвитком інформаційного середовища в цілому, а останні роки особливо прискореними темпами, нове поняття «кіберпростір» приймає значенні на рівні з повітрям, морем, і т.д. [36].

Кіберпростір має певну спотворену реальність яку сприймає особистість та занурюється туди [44]. Він отримує реальну взаємодію, комунікацію, увагу, але ключовим є, що у не реальній формі [44].

У полі кіберпростору відбувається повна побудова нової віртуальної реальності для користувача, можливість будувати собі образи і створюють начебто необмежений вибір для комунікації [5].

У онлайн просторі ключовим для користувача є: кількість коментарів, вподобання, отримування нової інформації [5].

Створення глобального інформаційного простору та загалом мережі інтернет, дало підґрунтя для створена арени для маніпуляції та впливом як на окрему особистість та і на суспільство в цілому [36].

В принципі, сам по собі процес кіберсоціалізації передуює кіберзалученості. Кібер соціалізація починається з того моменту, коли користувач усвідомив існування нової інформаційної реальності[36] і захотів бути туди залученим(за допомогою соціальних мереж різного

типу).особистості проявлятися та розвиватися [26].

Комунікація у соціальному просторі є доволі специфічним явищем, вона у першу чергу надає користувачу простір для самоідентифікації, надає можливість побудувати міжособистісну комунікацію, між групами і окремими особистостями, таким чином, як їй буде комфортно, і щоб це відповідало її бажанням[26]. Користувач у кіберпросторі може обирати власний вигляд, формувати та вдосконалювати власний образ, змінювати власний стиль, саме тому у багатьох учасників кіберпростору, турбування про власний стиль, вигляд, та образ у соціальній мережі є настільки важливим аспектом [26]. Саме коли люди відчують негативні переживання, вони намагаються знайти рішення у кіберпросторі, і це також має місце бути, але коли люди перестають нормувати час який вони проводять у соціальних мережах, це має багато негативних наслідків, на які ми хочемо звернути увагу на нашому дослідженні. Теоретичний опис починаємо з розгляду сучасних технологій та кіберпростору в цілому. Застосування сучасних технологій, до яких у першу чергу належать ресурси інформаційно-комп'ютерні, призвело до того, що більшість людей у соціумі, стали активними користувачами соціальних мереж, та приналежними до великого кіберпростору. Це все принесло за собою певні зміни: зміни у соціальному житті, відношення до роботи, до сім'ї, до друзів, до дітей, і взагалі емоційна сфера кожної людини, навіть якщо вона не стала користувачем кіберпростору, також зазнала змін. Вже є фактом, що користування комп'ютером та соціальними мережами має вплив на людину. Ось є і важливим розуміння, які саме зміни настають.

Вивчення поняття емоційної сфери молоді, та її психологічних особливостей, є дуже важливим напрямком у дослідженнях, так як молодь у майбутньому буде впливати та країну та середовище в цілому. Вивчаючи та досліджуючи аспекти емоційної сфери, можна розширити інформаційне поле щодо цієї теми. Адже молоді роки є важливим аспектом у становлення особистості та подальшого розвитку, особливо для того щоб у майбутньому

вирішувати більшість ситуації та набувати життєвий досвід. Емоції самі по собі також грають ключову роль у становленні особистості та розвитку навколишнього середовища. І саме дослідження емоційної сфери, та окремих її складових, можуть дати більше детальну інформацію як змінюється сфера в цілому, в тому ж числі і під впливом кіберпростору у якому зараз знаходяться молоді люди кожного дня. Розуміючи як саме впливає кіберпростір на особу молодого віку в цілому, можна робити певні висновки, формувати рекомендації, та надавати висновки, для того щоб максимально зберегти емоційний стан кожної особистості та суспільства в цілому. У цьому контексті особливо постає важливість та дослідження даної теми.

Створення багатьох інформаційних технологій, інтернету, соціальних мереж, само по собі є дуже позитивним явищем, розширює можливості людини, допомагає швидко знаходити потрібну інформацію та економити багато часу, а з іншої сторони з'являються і нові проблеми [8].

Досліджуючи тему кіберкомунікативної сфери, варто зазначити визначення самого поняття кіберкомунікативна залежність.

Кіберкомунікативна залежність – це певна форма залежності від користування інтернетом, коли людина постійно відчуває потребу у онлайн просторі, потребу у тому щоб перевірити останні повідомлення, і т. д. [2]. Це певний процес, коли користувачу дуже складно або майже неможливо самостійно обмежити собі доступ, час, проведений у соціальних мережах та це відбувається безконтрольно. Важливий момент, що користувач при тому коли не може зайти, або не має можливість, то він відчуває певну тривогу та емоційний дискомфорт.

Для повного розуміння поняття «кіберкомунікативна залежність» варто зазначити про основні її прояви: потреба постійно перевіряти повідомлення, новини, при цьому потреба лише збільшується, страх пропустити якийсь важливий момент, коли людина відчуває більшу емоційну близькість з людьми з інтернету аніж з реальними, коли у людини збільшується та розширюється кіберкомунікативний простір, і при цьому

зменшується реальний, і це не з чим не пов'язано, коли стосунки з людьми реальними погіршуються через збільшену інтернет комунікацію, коли людина намагається втікти від реальності у інтернет простір, крім того людина починає фіксуватися на кількості отриманих переглядів, коментарів, лайків тощо[36].

Важливий аспект поняття «кіберкомунікативна залученість» полягає у тому, що людина у деяких ситуаціях стає залежною від нього, і як ми вже описали вище, це має негативні наслідки на окрему особистість та на суспільство в цілому. А чому ж саме людина стає залежною від кіберпростору? Багато підходів та теорій на цю тему стверджують, що залежність сама по собі це захист від чогось, від нав'язливих думок, від соціуму, від травматичного досвіду, від відсутності підтримки у реальному житті, саме тому вважається, людина потребує для себе простору, де її підтримують, де вона отримає перевагу та перемогу, де її досягнення стануть помітними та вони відчує особисту важливість. У багатьох ситуаціях, коли людина не знаходить у реальному житті друзів, підтримки, то вона намагається знайти собі інтернет друзів та спілкування, і при цьому, важливий аспект, навіть якщо людині не сподобається спілкування, то вона матиме легку можливість від цього позбутися, а саме «вимкнути кнопку», «закрити вкладку», «не вмикати комп'ютер». Це і є основним негативним наслідком для особистості, бо це ключова різниця від офлайн, реального спілкування та комунікації, бо там інколи дуже не легко завершити спілкування та закрити діалог, реальне спілкування потребує від особистості повної присутності, тілесного контакту та дій, що у свою чергу не дає онлайн спілкування.

Психологічна сутність даного феномену «кіберкомунікативна залученість» полягає у наступному: це певний спосіб знайти підтримку та подолати якісь життєві та психологічні проблеми, саме через те що у реальному житті способи закрити проблему не знайшлося, або ці способи здалися складними або з низькою вірогідністю можливі, то людина

занурюється у кіберпростір [2].

Наслідки високої залученості у кіберпростір є негативними, головні з них це: проблеми з концентрацією уваги, підвищення негативних емоцій у житті, головне з них це підвищення тривожності, збільшення конфліктів з близьким оточенням, певна ізоляція від соціального середовища, зниження успішності у роботі та рутинних справах.

Також варто зазначити, що саме на молоді роки припадає багато змін, у навчанні, роботі, університеті, побудові власної роботи, і т. д., а враховуючи воєнний стан в Україні, де знаходиться в даному випадку уся вибірка досліджуваних, можна припускати що емоційний стан може бути доволі нестабільним та потерпати від змін просто кожного дня.

Наприклад, в деяких дослідження описують випадки коли людина отримала негативні наслідки від того що була активним користувачем кіберпростору. А саме це спостерігалось у тому, що розвиток особистості був дещо дисгармонійним. Рівень фрустрації та агресивності змінювався та впливав на якість життя саме негативно. А отже і вплив на життя та емоційну сферу активних користувачів кіберпростору та соціальних мереж є, і є доволі актуальною проблемою [44].

Дійсно, з одної сторони, запровадження у наше життя комп'ютерів, інтернету, соціальних мереж, ЗМІ, воно наче і полегшало життя та привнесло значні зміни взагалі на устрій, але з іншої сторони це привнесло і негативні зміни та емоційну сферу особистості, а значить і на її життя в цілому. Емоційна сфера є невід'ємною частиною кожної особистості, та її життя в цілому, її психологічного благополуччя. Ця робота в основному і направлена на дослідження змін які відбуваються у особистості а саме в її емоційній сфері, після користування кіберпростором. Варто зазначити, що впровадження кіберпростору у життя людини, принесло з собою також перелік певних проблем та негараздів для емоційної сфери осіб молодого віку. А як раз ця група населення як «особи молодого віку», вони і є такими чутливими до цих змін. Аналізуючи взаємодію людини з інтернетом, (бо

кіберпростором людина може користуватися через будь який гаджет, а саме: ноутбук, планшет, телефон, комп'ютер) можна виділити певні чинники, низка з яких є зовнішніми, та внутрішніми. Якщо описувати зовнішні, то у першу чергу це будуть ті чинники, які пов'язані саме з організацією діяльності яка пов'язана з гаджетом. А якщо звернути увагу на внутрішні чинники то це будуть саме ті, які мають зв'язок саме з людиною. Наприклад: тривалістю часу проведеного за гаджетом, змістом того що людина передає або сприймає за цим гаджетом, мотивацією яка заставляє людину користуватися кіберпростором, емоційними індивідуальними проявами особистості.

Багато науковців досліджували тему емоційної сфери людини та молоді, основні аспекти говорять про те що ця тема є доволі актуальною для нашого дослідження в тому ж числі. Це передує тому, що тема емоційної сфери особистості сама по не має якості конкретної бази щодо цього, лише є багато гіпотез та понять на цю сферу. На сьогоднішній день актуальність даної теми полягає у тому що вона впливає на будь яку діяльність людини, на роботу, та на спілкування в цілому. Коли людина контактує з навколишнім світом, вона проявляє власні стійкі або змінені особистісні риси.

Розвиток кіберпростору на сьогодні створив новий вид адиктивної поведінки, а саме кібер залежність, (залежність від онлайн ігор, залежність від спілкування у соціальних мережах, залежність від постійного скролення стрічки, залежність від постійного читання новин)м що у свою чергу може викликати дуже багато проблем у житті особистості яка має схильність до такої поведінки. Варто зазначити, що як раз вікова група від 14 до 24 років, що як раз і частково підходить під нашу орієнтовну вибірку, має схильності до проявів такої адиктивної поведінки, як кібер залежність. Але варто зазначити, що і інші вікові групи також можуть потрапити і мати схильності до цієї проблеми. З урахуванням того, що кібер простір, інтернет, з кожним днем все швидше розвивається, то і проблема інтернет-залежності постає все

серйозніше, все більше людей стають зацікавленими у кіберпросторі, та мають високий рівень кіберкомунікативної залученості, яка у свою чергу впливає на емоційну сферу особистості. На зараз інтернет став вже невід'ємною частиною життя майже кожної людини, і тримати баланс між реальним життям та кіберпростором стає дедалі важче.

У сучасному світі все складніше стає тримати баланс між онлайн та офлайн життям. Як раз зараз багато вчених, а саме К. В. Аймедов, Т. Больбот [1], та ін., займаються вивченням даної теми. Але на зараз, все одно, немає чіткої класифікації щодо цієї нехімічної залежності - як кібер залежність. Все існує певний інструментарій для дослідження даної теми, але все ж таки багато особливостей поки що не враховуються. (Спосіб життя, культура, психологічний стан, і т.д.).

Звернемо увагу також на акцент на молодому віці.

У психології немає єдиного опису вікових проміжків, тому ми у своєму дослідженні обрали для вікового проміжку Еріка Еріксона, стадії психосоціального розвитку, описується що з 20 до 30 років це вік який вважається ранньою зрілістю, по стадіям психосоціального розвитку за Еріксоном саме стадія 6, [48], у нашому дослідженні ми обрали віковий проміжок з 19 до 27 років та назвали «молодий вік» це рання зрілість, що характеризується тим що люди досліджують та активно вступають у особистісні стосунки, характерною особливістю цього вікового проміжку є те, що люди починають більше відкриватися іншим, для того щоб розвивати близькі стосунки, та знайти партнера який може стати сім'єю. Саме це розуміння є дуже важливим при аналізі осіб молодого віку та їх особливостей емоційної сфери з різним рівнем кіберкомунікативної залученості. Віковий проміжок від 19 до 27 років припадає на молодих людей, які навчаються в університеті, завершують навчання та шукають призначення, та своє основне заняття. На цей віковий проміжок припадають основні зміни, побудова міжособистісних комунікацій які у майбутньому дадуть поштовх для побудові більш близьких та стабільних стосунків

відносно віку.

Звернемо увагу на рівні кіберкомунікативної залученості, та який може бути зв'язок з емоційною сферою. Саме зараз у світі існує багато найактуальніших проблем, які потребують до себе уваги та пошуку рішення, однією з таких проблем і є комп'ютерна залежність. Науковці з різних країн повідомляють про важливість уваги до цієї залежності, і навіть говорять про прирівнювання цієї залежності до алкогольної або наркотичної. Тут можна і не погоджуватися з вище сказаною думкою, але ігнорувати проблему яка поширюється та набуває більшої популярності це не рішення. Важливим застереженням для людей при користуванні кібер простором є надмірне захоплення їм, в такій ситуації людина починає всі більше бути активним у кіберкомунікативній сфері та менш бути активною у реальному житті.

Коли людина взаємодіє з кіберпростором, то може з'явитися низка проблем, така як зміни у емоційній сфері особистості, а саме підвищення агресії, схильності до депресивних розладів, схильності до розладу настрою, та загальних дисгармонійний розвиток особистості. Крім цього значною проблемою є контакт людини з кіберпростором, а саме вдосконалення роботи.

Саме аналіз та вивчення наслідків від впливу кіберпростору на емоційний стан людини це дуже важлива сфера науки та запобігання негативних наслідків. Єдине головне рішення цієї проблеми, це як раз і формування у молоді культури користування цим кіберпростором, для запобігання випадків комп'ютерної залежності, не забуваючи при цьому про акцент на власному офлайн житті.

Відкритість інформації, доступність знань, швидкість їх отримання, це все має прямий вплив на активних користувачів інтернет простору. Це відображається на змінах у емоційній сфері, яка у свою чергу впливає на психологічний стан особистості. З одного боку, доступність інтернет простору, може формувати нові культурні особливості, але з іншого - психіка людини може потерпати від негативних змін, це у випадках коли

користування інтернетом не є виважене, а є таким, що провокує розвиток адиктивної поведінки у особистості, а саме кіберзалежності. Кіберзалежність це проблема сучасного суспільства яка потребує уваги, для того щоб зберігти ментальний стан кожної особистості.

Варто зазначити, що коли особистість починає надмірно цікавитися кібер простором, та проводити там більше часу ніж у реальному житті, це у свою чергу може почати витісняти чуттєвість людини, її емпатію, чуйність до себе та до інших, зростання агресії та схильності до депресивних розладів. Звідси виходить, що у цій ситуації критично важливим є формування у людей культури користування інтернет ресурсами, розділення онлайн та офлайн життя, акцент уваги саме на офлайн. І коли у людини буде вже закріплене це гармонійне поєднання, то ми можемо стверджувати про позитивні зміни та користі від інтернет ресурсів.

У зв'язку з тим, що цю проблеми лише розвиваються з кожним роком, то актуальність даної теми тільки зростає, а вплив кіберпростору на емоційну сферу людини потребує додаткової уваги до себе кожен рік. Найбільш активним користувачем інтернет простору є як раз і молодь, це люди переважно молодого віку, як раз вони і складають групу яка найбільше піддається ризику формування інтернет-залежності, тому заходи для запобігання інтернет-залежності є дуже важливі та найбільш актуальні для цієї групи населення. Активні молоді люди дуже часто користуються інтернет простором, мають та ведуть акаунти у соціальних мережах, мають власний простір, можуть корегувати власний профіль та будувати міжособистісну взаємодію таким чином, як вони самі того захочуть.

1.2. Зміст поняття «емоційна сфера» та особливості емоційної сфери осіб молодого віку з різним рівнем кіберкомунікативної залученості.

Перейдемо до розгляду поняття «емоційна сфера».

Зміст поняття емоційна сфера який ми використовуємо у дослідженні: тривожність, депресія, залежність від соціальних мереж, диференціальні

емоції, (самопочуття, активність, настрій), чому саме ці поняття, буде описано нижче. Багато вчених досліджували та описували поняття емоційної сфери, і в Україні і також закордоном.

Вчені які досліджували емоційну сферу особистості: А. Бандура, К. Ізард, [6], П. Екман, Р. Плутчик, К. Саарні, Спенсер, Л. Фестінгер [32] .

Важливим аспектом, при дослідженні поняття «емоційна сфера», є емоційна регуляція особистості. Вона полягає у закономірних діях, вольових проявах, які або активізують емоційні процеси, стабілізують або призупиняють. Ці навички надають людині змогу, регулювати власний стан у стресових та надзвичайних умовах для власної психіки (Бандура А., Ізард К.) [11].

До емоційної сфери особистості переважно входять емоції та почуття. Емоції - виконують важливі функції, одна з яких це сигнальна, тобто повідомляють про зміни у навколишньому просторі і також сигналізують про потреби які існують у людини. Емоції це інстинктивна форма, дуже важко піддається контролю з боку самої особистості, і також саме виникнення емоцій важко усвідомлюється особистістю. Але при цьому важливо, що кожна людина може розвивати обізнаність у власних емоціях та контроль над ними, це потребує активної роботи над власною особистістю. Існує п'ять базових емоцій: страх, агресія, сум, радість, сором. І з них вже розвиваються інші емоції, та формується емоційна сфера особистості.

Емоційна сфера особистості само по собі, представляє доволі складний «механізм», тому і завжди привертала багато до себе уваги, як і від психологів, соціологів, педагогів, так і від вчених. Емоційна сфера особистості охоплює досить багато процесів, це можуть бути почуття, емоції, стани. Кожну секунду емоційний фон особистості. Саме вплив почуттів, емоцій є дуже важливий на особистість, так як він і формує згодом стани, у яких може знаходитися особистість, та переживати їх.

У нашому сьогодні емоційна сфера є предметом багатьох досліджень та дискусій, спорів від вчених. І потребує уваги до себе. Вчені яких ми

прописали вище, вони зверталися до аналізу поняття «емоційна сфера» та проводили багато досліджень на цю тему. Ці дані для аналізу є дуже важливі та потребують більш детального вивчення цього поняття.

Варто зазначити, що велика кількість досліджень вже працювали над темою емоційності, емоційного стану, емоційної сфери, це інтерес дослідників у будь якому віці. Усвідомлення, контроль власних емоцій дає розуміння як у подальшому буде розвиватися особистість, яких результатів вона може досягти. Враховуючи реальність яка швидко змінюється та вимагає від людей певної адаптації до нових умов сьогодення, можемо зазначити та виділити цю тему доволі актуальною, да дати відповідь на питання, чому ж багато дослідників її вивчають.

Емоції - це реакція організму на певні стимули, стимули можуть бути внутрішніми (наші думки відчуття), та зовнішні подразники. Кожен з нас кожен хвилину та секунду життя перебуває у якомусь емоційному стані, відчуває декілька або цілий спектр емоційних переживань. У кожної людини емоційна сфера повністю індивідуальна, швидко змінюється, і залежить від навколишнього стану, обставин, подій. Емоційний стан впливає на все життя, на роботу, побудову відносин, на власне самопочуття.

Саме у нашому дослідженні ми особливу увагу приділяємо особам молодого віку, від 19 до 27 років, за віковою періодизацією Еріксона, цей вік названо ранньою зрілістю [48], у нашому дослідженні ми називаємо його «молодим віком».

За Еріком Еріксоном та його психосоціальної періодизації, за яким у кожний віковий проміжок особистість проходить певні кризи для власного розвитку, віковий проміжок, який використано у нашому дослідженні, а саме 19-27 років, він припадає на 6 стадію, стадію дорослості. У стадії дорослості центральним завданням є проходження кризи «інтимність проти ізоляції». Цей етап вікових змін характеризується тим, що особистість прагне створити близькі та значущі стосунки, для того щоб у подальшому віці закріпити їх. Також у цьому віці відбувається поступові закріплення соціальних ролей.

Емоційна сфера молодих осіб характеризується тим, що підвищується рівень емпатії, емоційної рефлексії, коли особистість починає більш детально та обдуманно приймати рішення. Активно починає проявлятися та розвиватися гнучкість до прийняття рішень, до стресових ситуацій. Особистість починає діяти більш обдуманно та врівноважено.

Сучасні умови ставлять певні умови, які впливають на розвиток та становлення особистості. Зростання кіберкомунікативної залученості вчиняє вплив на особистість та суспільство в цілому. Для соціальної взаємодії воно актуалізує ризики маніпуляції, кіберзалежності. Різний рівень залучення у кіберкомунікативну комунікацію може впливати та емоційний стан людини, на побудову реальних міжособистісних взаємодій, та на розвиток особистості в цілому.

Можемо зазначити, що обраний віковий проміжок 19-27 років характеризується певною пластичністю психічного розвитку, та вразливістю від інформаційного середовища, а отже і є цілком доцільним для дослідження особливостей емоційної сфери з різним рівнем кіберкомунікативної залученості.

Цей вік у свою чергу також має свої особливості, коливання емоційних переживань може збільшуватися, і також емоційна стійкість, психічний стан змінюється і також розвивається. Для молодого віку можуть бути характерними такі риси як зростання керування власними емоціями, аніж було у них у підлітковому віці, більша стабільність емоцій, також якщо порівнювати з підлітковим віком. Варто також проговорити основну направленість емоційного стану на яку направлена особистість молоді, прийнято вважати що це орієнтація та думки за майбутнє. Зазвичай молоді люди закінчили університет, або знаходяться на останніх курсах, думки про роботу житло, подальшу перспективу розвитку як раз і породжують певний рівень тривоги. Крім того у молодому віці емоційна сфера стає більш стабільною та активніше розвивається та формує сталі характеристики особистості. У молодих людей починає активніше розвиватися емпатія та

співчуття до інших. Також схильність до побудови стійких відносин, дружби, також починає формуватися більше.

Аналіз існуючих на зараз досліджень щодо теми емоційна сфера, дає нам зрозуміти що різноманітність наявних досліджень вказує на різноманіття компонентів, та дає нам можливість дослідити кожен з них.

Наприклад, Л. Фестінгер, у своїй розробленій теорії когнітивного дисонансу, інформує про важливість емоцій, та що вони є основними сполуками у поведінці людини, що у свою чергу вже може спричиняти певний дисонанс у сприйнятті та самопочутті. Г. Спенсер у свою чергу, стверджує про біологічну основу емоцій та акцентую увагу саме на цьому. Важливо також проговорити про запропоновану адаптаційну теорію Р. Плутчика , який визнав що емоція - це певна соматична реакція у нашому організмі, яка пов'язана і з іншими не менш важливими процесами у організмі людини.

У нашому дослідженні під «емоційною сферою» та кіберкомунікативною залученістю ми будемо розглядати такі феномени як тривожність, депресія, залежність від соціальних мереж, диференціальні емоції, (самопочуття, активність, настрій), враховуючи значення поняття емоційна сфера, а саме що емоційна сфера – це певний набір наших емоцій, почуттів, відчуттів, реакцій на те що відбувається навколо нас. Емоційна сфера кожену секунду різна, тому що кожену секунду настрій, емоції, почуття людини змінюються та відзеркалюють зовнішні обставини. Сфера емоцій впливає на наше життя, на рішення які ми приймаємо, на ситуації у яких знаходимося та які створюємо. Наше дослідження також ставить собі на меті дослідити ці складові, які ми виділили, емоційної сфери, та прослідкувати чи існує певна кореляція між рівнем агресії, тривожності, активності, і т.д., та між рівнем кіберкомунікативної залученості у особистості. Тобто, чи впливає кількість проведених годин у кіберпросторі, на рівень агресії у особистості, і якщо впливає то визначити на скільки.

Крім теоретичного аналізу емоцій та почуттів, важливим при розгляді

питання «емоційна сфера» постає її духовна складова, а саме прояв емоційної сфери у духовному світі особистості. Сучасні погляди науковців також говорять про важливість уваги до духовної складової емоційної сфери, для більш детального розуміння важливих процесів. Духовність допомагає людині розвиватися, шукати власні сенси життя, обирати чим його наповнювати та якими емоціями жити. Саме через духовність, у людини розвивається емпатія, розуміння власних емоцій та почуттів, а значить розуміння і інших. Важливим компонентом по цьому є особова відповідальність людини, за власні вчинки та вибори, що за собою будуть нести або адиктивну поведінку або позитивні зміни у житті.

За класичними теоріями які описані сучасними науковцями, можемо зазначити, що емоційна сфера особистості не є такою вивченою, як наприклад пізнавальна сфера, основною причиною такої ситуації є - емпірична частина дослідження. Саме пізнавальну сферу особистості набагато легше дослідити та описати у емпіричному сенсі, на відміну від емоційної сфери, яка не є так би мовити такою відкритою до аналізу. Емоційна сфера особистості вона тісно пов'язана з особистісними та інтимними компонентами особистості, які у свою чергу дуже важко піддаються аналізу, інтерпретуванню та об'єктивного опису.

Але важливо зазначити, що у наш час, емоційна сфера особистості цікавить багатьох вчених, при цьому досліджуються різноманітні вікові періодизації. У нашому дослідженні за увагу взято «молодий вік», йому притаманно настання більшої стабільності та врівноваженості нервових процесів, а отже і психіки в цілому. Молоді люди прагнуть отримати міжособистісні комунікації, з яких надалі планують побудову більш стабільних та зрілих відносин. У цьому віковому проміжку, активно розвивається міжособистісна взаємодія, прояв емпатії та відкритість новому. Враховуючи що емоційна сфера само по собі дуже складна структура, варто вивчати яким впливам вона підвладна. Враховуючи навколишнє середовище, у якому багато стресових факторів, беручи за увагу кіберпростір, у якому

особистість також знаходиться кожного дня, важливим є розуміння впливу на особистість від можливих чинників, бо це допоможе зберігати ментальне здоров'я та розробляти у подальшому методи подолання кіберзалежності та турбуватися про кожну особистість.

Без цілісного уявлення щодо поняття емоційної сфери, ми втрачаємо повне розуміння багатьох процесів та настанов. Це описано як і у працях В. Вунда, так і у сучасних С. Гроф [17].

Отже, на сьогоднішній момент немає єдиної затвердженої теорії та визначення поняття «емоційна сфера», тому всі наукові теорії щодо цієї теми мають право на існування та дають нам пояснення щодо певних механізмів виникнення емоцій, настрою, почуттів та загалом формування емоційного стану. Ми стверджуємо, що особистість кожну хвилину відчуває певні емоції, стани, почуття, на неї впливають чинники з навколишнього середовища, думки, реакції з простору. Який рівень тих чи інших емоцій відчуває особистість знаходячись у різних станах є для нас дуже інформативними. Наприклад, якщо людина зацікавлена кіберпростором, та має вже прояви залежності від кібер комунікації, для нас є значущим розуміння, які саме емоції відчуває людина, наскільки у неї проявлені емоції радості, інтересу, здивування; бо це є важливим аспектом ментального здоров'я. А враховуючи, що ми досліджуємо вікові особливості саме молодого віку, ми можемо стверджувати, що досліджувати впливи на емоційний стан молоді, означає турбуватися про суспільство в цілому, так як молоді люди у майбутньому будуть розвивати та будувати щось нове.

Вивчаючи основні підходи та теорії щодо поняття «Особливості емоційної сфери молоді у осіб з різним рівнем кіберкомунікативної залученості», було здійснено комплексний аналіз загальних відомих підходів та теорій щодо даної теми, проаналізовано поняття «кіберкомунікація», та «кіберкомунікативна залученість». У ході роботи проаналізовано зв'язок емоційної сфери з кіберкомунікативною залученістю, та виділено певні взаємозв'язки. Як відомо, емоційна сфера змінюється під впливом багатьох

факторів, одним з них є кіберпростір, у який майже кожна людина є залучена, та у якому розвивається, має друзів, знаходить роботу, хоббі, нові контакти. Кіберпростір сам по собі не є руйнівним, але на зараз дуже поширена проблема – це залежність людей від соціальних мереж, від інтернету, це виникає як наслідок неправильно сформованого відношення у людини до кіберпростору. Ця тема є доволі актуальною у наш час, та потребує дослідження для того щоб розвиватися у цьому напрямку, та досліджувати взаємозв'язок емоційної сфери особистості та кіберкомунікативної залученості. Розуміння як саме впливає кіберпростір на особистість, дасть інформацію та дані які можна буде використати для подальшого дослідження, для аналізу стану людини, та створення стратегій для подолання кіберкомунікативної залежності.

Висновки до розділу 1

1. Теоретичний опис уявлень щодо особливості емоційної сфери у осіб молодого віку дає нам розуміння, що емоційна сфера у цьому віці є майже сформовано, але тим не менш проходить такі важливі процеси як дослідження та побудова особистісних стосунків, характерною особливістю цього вікового проміжку є те, що люди починають більше відкриватися іншим, для того щоб розвивати близькі стосунки, та знайти партнера який може стати сім'єю. Як відомо, емоційна сфера змінюється під впливом багатьох факторів, одним з них є кіберпростір, у який майже кожна людина є залучена, та у якому розвивається, має друзів, знаходить роботу, хоббі, нові контакти. Кіберпростір сам по собі не є руйнівним, але на зараз дуже поширена проблема – це залежність людей від соціальних мереж, від інтернету, це виникає як наслідок неправильно сформованого відношення у людини до кіберпростору. Тобто емоційна сфера потерпає від кіберкомунікативної залученості, при цьому змінюючи стан, настрій, емоції людини, часто саме негативно. Саме це розуміння є дуже важливим при аналізі осіб молодого віку та їх особливостей емоційної сфери з різним

рівнем кіберкомунікативної залученості.

2. Емоційна сфера осіб молодого віку є достатньо стабільною та сформованою, представляє доволі складну та індивідуальну структуру, охоплює багато процесів у психіці, це можуть бути почуття, емоції, стани. На емоційну сферу особистості впливає все що оточує людину. Крім того має великий вплив на неї, кіберкомунікативна залученість у якій знаходиться майже кожна особистість. І від того чим більше особа молодого віку проводить особистого часу у кіберпросторі, може напряду впливати на якість життя, на стан емоційної сфери, на почуття які відчуває людина, на настрої. І саме дослідження особливостей осіб молодого віку та її рівень залученості у кіберпростір, дасть більшу інформацію у цій сфері та сформує підґрунтя для запобігання кіберкомунікативної залежності у осіб молодого віку.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ОСІБ МОЛОДОГО ВІКУ З РІЗНИМ РІВНЕМ КІБЕРКОМУНІКАТИВНОЇ ЗАЛУЧЕНОСТІ

2.1. Мета і завдання дослідження

Гіпотеза: Передбачається, що стан емоційної сфери залежить від того у якій ситуації знаходиться людина, чи є там кризові стани. Також є важливим, які є впливи на людину, одним з впливів на людину є кіберпростір, у якому сучасна молодь проводить багато часу. І саме від того, скільки часу людина проводить у кіберпросторі, який у неї рівень кіберкомунікативної залученості може залежати стан емоційної сфери, рівень агресії, емпатії і т.д. Це дослідження може допомогти більш детально вивчити ці питання.

Мета: дослідити особливості емоційної сфери у осіб молодого віку з різним рівнем кіберкомунікативної залученості.

Задачі

1. Проаналізувати основні підходи та теорії щодо поняття особливостей емоційної сфери у осіб з різним рівнем кіберкомунікативної залученості.
2. Дослідити параметри емоційної сфери у осіб молодого віку.
3. Дослідити кіберкомунікативну залученість та виділити її рівні у осіб молодого віку.
4. Визначити особливості емоційної сфери молоді з різним рівнем кіберкомунікативної залученості

2.2. Методики дослідження особливостей осіб молодого віку з різним рівнем кіберкомунікативної залученості.

Дослідження було проведено у онлайн форматі, за допомогою завчасно підготовленої гугл-форми. Досліджувані були відібрані за віковими характеристиками, а саме це були молоді жінки та чоловіки, віком від 19 до 27 років. Респондентам надавався доступ до онлайн проходження дослідження

по електронній пошті. У гугл-формі було написано тему, мету дослідження, названо всі використані методики, а саме:

- 1) Шкала диференціальних емоцій Ізарда [10].
- 2) Шкала залежності від соціальних мереж [39].
- 3) Тест САН [7].
- 4) Методика «Вимірювання рівня тривожності» [14].

Досліджуваним були надані чіткі інструкції щодо проходження кожної з методик, та було проговорено що результати дослідження є конфідейційними та будуть використані для написання кваліфікаційної магістерської роботи. Від кожного учасника був отриманий дозвіл використовувати отримані дані.

Опис методики «Шкала диференціальних емоцій» К. Ізарда[10]

Методика розроблена Керролом Ізардом, американським відомим психологом, ця методика слугувала певним доповненням до його теоретичної концепції, а саме праця про 10 базових емоцій у людини, за допомогою яких людина спілкується та відчуває себе. Керрол Ізард виявив 10 емоцій, саме: здивування, страх, радість, провина, горе, сором, інтерес, презирство, відраза, гнів.

Методика побудована таким чином, що містить в собі 30 шкал, кожна з яких мають свою назву та відповідають за певні емоційні переживання. Для визначення рівня кожної з запропонованої з 10 емоцій, пропонується три шкали, які розташовані по черзі: Інтерес, радість, здивування, горе, гнів, відраза, презирство, страх, сором, провина.

Досліджуваному пропонується пройти методику, а саме оцінити, наскільки виразні його переживання від 1 до 5 балів. Ця методика має прямі шкали, тобто це значить що зростання оцінок відповідає збільшення міри самого переживання.

Процедура **обробки** результатів за методикою Шкала диференціальних емоцій К. Ізарда включає в себе **два етапи**.

- 1.** Підраховуємо оцінки по кожній з 10 базових емоцій, (сумуємо бали

по трьох шкалах) в результаті ми маємо 10 показників значення якого може бути від 3 балів до 15 балів.

2. Підраховуємо загальні показники по конкретним сформованим групам, всього їх три.

ІПЕ – повна назва «індекс позитивних емоцій», включає в себе шкали радість, інтерес, здивування, значення балів від 9 до 45, він характеризує рівень позитивного емоційного стану у момент проходження методики;

ІГНЕ – повна назва «індекс гостро негативних емоцій», включає в себе шкали відраза, презирство, гнів, горе, значення балів від 12 до 60, він характеризує міру гостро негативного стану у момент проходження методики;

ІТДЕ – повна назва «індекс тривожно депресивних емоцій», включає в себе шкали сором, вина, страх, значення балів від 9 до 45, він характеризує міру тривожно-депресивних емоцій у момент проходження методики;

Опис методики «Шкала залежності від соціальних мереж» (М. Г. Шахнаваз, У. Реман, Шкала залежності від соціальних мереж) адаптація Севост'янов, Яновська, Півовар[39]

Методика адаптована українськими науковцями, з національного університету імені Василя Назаровича Каразіна, україномовна адаптація містить в собі 11 пунктів, які у свою чергу вимірюють залежність від соціальних мереж, вони поділені на 3 фактори, які у свою чергу дозволяють детальніше вивчити показники залежності від соціальних мереж. Фактори: значущість соціальних мереж(1) питання з 1 по 4, конфлікт через використання соціальних мереж(2) питання з 5 по 8, самопочуття за неможливості користування соціальними мережами(3) питання з 9 по 11, та загальний показник рівня залежності віж соціальних мереж це питання з 1 по 11.

Опис методики «Тест САН» [7]

Методика Самопочуття. Активність. Настрій, призначена для

вимірювання показників самопочуття, активності, настрою.

Шкала Самопочуття вимірює наскільки людина працездатна, її рівень виснаження та втоми, моніторинг перевтоми, стресу у особистості в наслідок виснаження, стресових факторів.

Шкала Активності демонструє загальну психічну активність, готовність до життєвих змін, аналіз мотивації у особистісному та професійному житті, діагностика стану, наскільки людина знаходиться у процесі.

Шкала Настрою досліджує загальний настрій людини, демонструє чи були пережиті нещодавно стресові стани, оцінка стану людини, чи схильна вона до позитивного чи негативного афекту.

Складається з 30 питань, де треба дати оцінку власному стану та момент проходження методики. Шкала складається з індексів які мають позитивне, негативне та нейтральне значення, а саме «3210-1-2-3», ці шкали розташовані між парами слів які мають протилежне значення. Вони показують рухливість, швидкість (активність), та здоров'я (самопочуття), а також емоційну сферу (настрій).

Опис методики «Вимірювання рівня тривожності» Тейлора [14]

Опитувальник запропонований Тейлором, опублікований на широкий загал у 1953 році, призначений для того щоб виміряти тривожність як прояв особистості. Діагностичні можливості методики полягають у наступному: виявити індивідуальний тип психічної напруги у особистості; визначити загальний рівень тривожності особистості саме як риси.

Особистісна тривожність як риса може проявлятися у поведінкових реакціях(збудженість нервової системи, ворожність до нового, уникання ситуацій, міжособистісних комунікацій,) емоційних станах (підвищена чутливість, нестабільний, більше негативний настрій, особистісна невпевненість), та фізичних проявах (прояви тривоги, соматичні захворювання, тремтіння кінцівок, прискорене серцебиття). Методика вимірювання тривожності запропонована для того щоб детально дослідити

феномен тривожності. Перейдемо до більш детального її опису.

В оригіналі методика містить 100 пунктів, 50 з яких є маскувальними та 50 є ключовими, а у методиці українською мовою запропоновано 50 питань. Досліджуваному пропонується дати відповідь на 50 запитань, обираючи «так» або «ні».

Ключем методики є відповіді на конкретні питання відповіддю так або ні. Показники тривоги можуть бути від 0 до 50 балів, які у свою чергу свідчать про низький, середній до низького, середній до високого, високий, дуже високий рівень особистісної тривоги.

Характеристика вибірки

У нашому дослідженні приймали участь 60 осіб, це люди молодого віку, жінки та чоловіки, у віковому проміжку від 19 до 27 років, які проживають на зараз в Україні. Важливою особливістю нашої вибірки, є те, що респонденти повинні мати акаунти у соціальних мережах та кожен день користуватися гаджетами. Отже для нашого дослідження, значущим при формуванні вибірки досліджуваних є віковий проміжок та користування гаджетами, для того щоб виявити особливості та закономірності.

Поглянемо на таблицю вікового проміжку та кількості досліджуваних

Таблиця 2.2

Детальний опис вибірки досліджуваних

		Всього
Вік осіб які брали участь у дослідженні	19-27 рік	
Жінки	47 осіб	60 осіб
Чоловіки	13 осіб	

Ми у своєму дослідженні обрали для вікового проміжку Еріка Еріксона [48], стадії психосоціального розвитку, описується що з 19 до 27 років це

вважається ранньою зрілістю, у нашому дослідженні названо «молодим віком».

2.3. Методи статистичної обробки даних дослідження:

Порівняльний аналіз, U-критерій Манна-Уїтні

Для нашого дослідження одним з методів ми використовуємо U-критерій Манна-Уїтні - для порівняння відмінностей між групами.

Кластерний аналіз

Для нашого дослідження одним з методів ми обрали кластерний аналіз, для того щоб з усієї групи виявити приховані закономірності, якщо вони є, за допомогою кластерного аналізу ми зможемо згрупувати досліджених для того щоб виявити схожі характеристики та сформувати однорідні групи, які називаються кластери. Кластери формуються для того щоб структурувати дані та виявити розбіжності між сформованими групами, це все дозволить більш детально зануритися у дослідження та отримати показники які будуть важливі та інформативні у цій сфері.

Висновки до розділу 2

1. У другому розділі роботи було описано повну процедуру проведеного дослідження. Детально описані методики, які ми використали у роботі, а також прописаний чітко хід роботи з досліджуваними. Описано що дослідження було проведено онлайн, віддалено, за допомогою використання гугл-форми, яка була підготовлена завчасно та відповідає усім вимогам. Доступ до анкетування надавався досліджуваним шляхом електронного посилання, яке було надіслано кожному на пошту, і перед цим узгоджено всі умови і особливості. Від кожного учасника дослідження було отримано дозвіл на використання результатів та проговорено що вони є конфіденційними та будуть використовуватися для написання кваліфікаційної магістерської роботи.

2. Методики підібрані для дослідження повністю відповідають меті та

завданням нашої роботи та досліджують такі особистісні характеристики як: тривога, диференційні емоції, кіберкомунікативна залученість. Методики які ми використали у нашому дослідженні є підібраними, надійними, перевіреними та повністю відповідають темі. Використані методики: 1) Шкала диференціальних емоцій Ізарда; 2) Шкала залежності від соціальних мереж; 3) Тест САН; 4) Методика «Вимірювання рівня тривожності». Для більш детального аналізу особливостей та отриманих даних, ми використовуємо порівняльний аналіз Манна-Уїтні та кластерний аналіз отриманої групи.

3. Для дослідження особливостей емоційної сфери осіб молодого віку з різним рівнем кіберкомунікативної залученості було сформовано вибірку з 60 досліджуваних, у віковому проміжку з 19 до 27 років, всі проживають в Україні та кожен день користуються соціальними мережами та кіберпростором, ця вибірка допоможе сформуванню поглиблене знання щодо емоційної сфери та дослідити які існують особливості у різних рівнях кіберкомунікативної залученості.

РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ОСІБ МОЛОДОГО ВІКУ З РІЗНИМ РІВНЕМ КІБЕРКОМУНІКАТИВНОЇ ЗАЛУЧЕНОСТІ

3.1. Інтерпретація та аналіз отриманих даних за методиками

Інтерпретація та аналіз отриманих результатів за методикою «Шкала диференціальних емоцій» Ізарда

Поглянемо на результати діагностики базових емоцій досліджуваних (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1.

Результати діагностики базових емоцій досліджуваних

Описові статистики				
	Мінімум	Максимум	Середнє	Стандартне відхилення
Інтерес	3,00	15,00	10,05	2,57
Радість	3,00	15,00	9,18	3,29
Здивування	3,00	15,00	7,08	3,14
Горе	3,00	15,00	7,80	3,39
Гнів	3,00	15,00	6,15	3,76
Відраза	3,00	15,00	6,35	3,54
Презирство	3,00	12,00	6,07	2,64
Страх	3,00	15,00	6,83	3,75
Сором	3,00	13,00	6,63	2,86
Провина	3,00	15,00	6,51	2,98
ШЕ	11,00	36,00	26,32	5,52
ІГНЕ	12,00	56,00	26,37	11,40
ІДТЕ	9,00	40,00	19,87	8,75
Тривожність	0,00	46,00	21,72	10,49

За отриманими даними описової статистики, за методикою Шкала диференційних емоцій Ізарда, показник шкали “Інтерес” є 10,05 та “Радість”

з показником 9,18 домінують у осіб молодого віку.

Показник «Інтересу» може домінувати у осіб молодого віку саме через вікові особливості, молоді люди відкриті, схильні цікавитися чимось новим і незнайомим, схильні проявляти зацікавленість до нових місць, людей, пригод, захоплень. На нашу думку, саме через те, що молоді люди проявляють інтерес до чогось нового, вони і також відчують радість більше за інші емоції. Домінуючи показники Радості та Інтересу говорять нам про відкритість новому та позитивну тенденцію до розвитку молоді, що є дуже важливим значенням для молодого покоління у час багатьох змін та впливу стресових факторів на особистість та соціум в цілому.

Отримані значення за шкалою диференціальних емоцій яка запропонована Ізардом, свідчать, що негативні емоції проявлені на помірному рівні, але при цьому домінуючими емоційними проявами у молоді є гнів, страх, та горе.

Показники негативних емоцій перебувають у середньому діапазоні інтенсивності, а саме такі шкали як: гнів, відраза, страх, провина, що у свою чергу демонструють загальну позитивну тенденцію у молоді, та відсутність гостро проявлених негативних та тривожно-депресивних емоцій.

Найменш виразним показником є “презирство” зі значенням показнику 6,07,, це може бути з причини того, що молодь на етапі свого формування перебуває на шляху пошуку власної ідентичності, тому молодь може бути схильна до емпатії, немає якихось сталих систем щодо моральності, та менш категорична у власних судженнях, а значить не може мати високий показник презирства.

Так як “презирство” за своєю природою вимагає певного сформованого досвіду особистості та набутого життєвого досвіду, якого у свою чергу, особи молодого віку в більшості не мають. Інші показники, а саме: здивування, горе, гнів, відраза, страх, сором, провина, на данному етапі не показують значущих результатів.

Індекс позитивних емоцій з показником (26,32) та індекс гостро

негативних емоцій з показником (26,37) знаходяться на одному рівня проявлення, що свідчить про те що молоді люди мають гарну динаміку проявлення власних почуттів та емоцій, бо проявлені і позитивні і негативні емоції. Щодо індексу тривожно-депресивних емоцій то він проявлений найменше показник (19,87), що може свідчити про те, що молоді люди не схильні знаходитися в тривожно-депресивних епізодах.

Інтерпретація та аналіз отриманих результатів за «Шкалою залежності від соціальних мереж».

Інтерпретація розрахунків за Шкалою залежності до соціальних мереж, - в першу чергу поглянемо на таблицю 3.1.2.

Таблиця 3.1.2

Результати діагностики залежності від соціальних мереж

	Мінімум	Максимум	Середнє	Стандартне відхилення
Значущість	7,00	28,00	18,98	5,48
Самопочуття	4,00	27,00	11,78	6,04
Конфлікт	3,00	21,00	7,02	4,80
Залежність	18,00	72,00	37,78	13,07

З вищенаведених даних можемо стверджувати про те що для молоді є не характерною залежність від соціальних мереж, що говорить нам про позитивну динаміку, враховуючи кіберпростір та дуже розвинену проблему серед людей – це кіберзалежність, яка є дуже руйнівною та серйозною для окремої особистості та для соціуму в цілому.

Для молоді більш вагомою є значущість, а показник залежності знаходиться в нормі, з невеликою схильність до залежності.

Показник конфлікту є в межах норми що вказує на

1.Для молоді нехарактерна залежність від соціальних мереж.

2.У молоді є невеличка тенденція до збільшення вагомості, соціальних мереж.

Інтерпретація та аналіз отриманих результатів за методикою Тест САН.

Інтерпретація розрахунків за методикою САН, пропонуємо поглянути та таблицю 3.1.3.

Таблиця 3.1.3.

Результати діагностики загального самопочуття досліджуваних

САН	Мінімум	Максимум	Середнє	Середнє відхилення
Самопочуття	15,00	69,00	46,10	13,00
Активність	13,60	54,50	37,00	9,50
Настрій	12,70	63,60	43,00	12,90

Аналізуючи отримані дані за методикою Тест Самопочуття.

Активність. Настрій, можемо зазначити, що за шкалами самопочуття, та настрою, виявлено показники середні з тенденцією до високого показники, що говорить про нормальний рівень настрою та самопочуття у осіб молодого віку, це важливі показники які в цілому демонструють емоційний стан молоді, готовність та відкритість до розвитку, нових змін, загального емоційного стану.

Показник активності має середнє значення, менше за інші показники, що вказує на середній рівень активності у осіб молодого віку. Середній рівень активності також нам демонструє, що особи молодого віку мають чим займатися, але без зайвого ентузіазму, причиною цього в тому ж числі може бути загальний стан в країні, що перш ніж щось створювати та робити, варто обмірковувати.

Досліджуючи основні параметри та особливості емоційної сфери молоді, було виявлено що тривога у молоді виражена на середньому рівні, що підтверджують обставини (військовий стан в Україні), а досліджувані проживають в Україні. Самопочуття та настрої добре проявлені у молоді, що вказує на позитивну тенденцію до розвитку, активність при цьому у молоді

проявлена менше, що говорить про те що молодь більш схильна до прояву емоцій аніж до активних дій.

Інтерпретація та аналіз отриманих результатів за методикою вимірювання рівня тривожності Тейлора[14]

Пропонуємо поглянути на таблицю результатів тривожності у досліджуваних (таблиця 3.1.4.)

Таблиця 3.1.4.

Результати діагностики тривожності у досліджуваних

	Мінімум	Максимум	Середнє	Середнє відхилення
Тривожність	0,00	46,00	21,72	10,49

Інтерпретація розрахунків за Методикою вимірювання рівня тривожності Тейлора.

Середній показник по виборці вказує на помірний рівень тривожності з тенденцією до високого, і це є цілком зрозуміло, та має певну закономірність. Соціально-психологічне тому пояснення, це те що усі досліджувані зараз проживають на території України. А отже вони і проживають тривалу соціальну напругу та напругу яка пов'язана з дією військового стану в Україні. Молоді люди переживають за себе, за своїх рідних, за навчання, роботу, дім, власне майно. Тобто цілком зрозуміло чому отриманий показник тривожності є значущий, більше того, враховуючи обставини ми очікували отримати вищий рівень тривоги, то ж отриманий рівень тривоги середній з тенденцією до високого є цілком нормальним у теперішній ситуації. Також важливим аспектом такого показника тривожності є інформаційне поле насичене стресом і страхом, у якому молоді люди знаходяться кожного дня, бо кожен перевіряє повідомлення, читає новини та переживає за своїх близьких, що і формує у свою чергу негативний емоційний фон у особистості, у нашому випадку у молоді в

цілому. Загалом маємо такі чинники щодо середнього рівня тривожності з тенденцією до високого: міграційні зміни, невизначене майбутнє, воєнний стан. Тенденція до завищеного рівня тривожності, для сучасної молоді це показник схильності до нестабільного морального стану.

3.2. Дослідження кіберкомунікативної залученості та виділення її рівнів у осіб молодого віку

В ході вивчення f-критерію, було встановлено що оптимальна кількість кластерів - це 2. Це нам говорить про те, що наших респондентів та максимально різними отриманими показниками, можна розділити на 2 групи. Ми отримали 2 кластери, де дані досліджуваних максимально відрізняються один від одного, і ми виявили що 1 кластер досліджуваних, він має більший рівень залежності від соціальних мереж, а 2 кластер має меншу залежність, крім того ми отримали ще значущі відмінності які несуть важливу інформацію, нижче ми розглянемо які саме ще є відмінності у отриманих двох кластерах та детально проаналізуємо їх.

Звернемо увагу та таблицю на якій представлені кінцеві центри кластерів

Таблиця 3.2.

Кінцеві центри кластерів

	Кластер	
	1	2
К-ть осіб	22	38
Значущість	23,77	16,21
Самопочуття	17,55	8,45
Конфлікт	10,82	4,82

Те, що під час кластерного аналізу наших респондентів, було виявлено 2 кластера, тобто з всієї групи, а саме 60 осіб, виявлено кластер 1, який складає 22 особи, та виявлено кластер 2, який складає 38 осіб. З них саме 22 особи мають більшу значущість щодо соціальних мереж та мають

більш високий показник «самопочуття», це нам говорить що у ситуації коли людина не має доступу до соціальних мереж (з різних причин, немає інтернету, загубив пароль, немає можливості через інші причини підключитися) , то досліджувані на собі це відчують, самопочуття їх змінюється, а саме погіршується. Крім того кластер 1, відзначає, що респонденти стають більш конфліктними коли виникають якісь ситуації, пов'язані з соціальними мережами.

Тепер пропонуємо звернути увагу на кластер 2, респонденти з якого, мають набагато менший показник значущості соціальних мереж, це нам говорить про те, що їм не так важливо знаходитися у соціальних мережах та вести активне онлайн життя. Вони обирають офлайн спілкування та реальні міжособистісні взаємодії, всі показники щодо методики Шкала залежності від соціальних мереж, а саме значущість соціальних мереж, готовність вступати у конфліктні ситуації у разі неможливості під'єднання до акаунтів у соціальних мережах, самопочуття у разі неможливості приєднатися до онлайн простору, саме ці всі показники у кластеру 2 знаходяться у нормі та відповідають спокійному емоційному стану щодо кіберкомунікативної залученості, тобто мають низький або нормальний рівень залученості у кіберсередовище.

Крім того, вони відзначають набагато нижчий показник самопочуття, який говорить про те, що якщо у досліджуваних немає можливості підключитися у інформаційний простір, то по цьому приводу вони не будуть багато турбуватися. Тепер звернемо увагу на останню шкалу у даному дослідженні, це шкала конфлікту, і також очікуваним результатом, для цієї групи, стає те, що респонденти не відчують збільшення конфліктних ситуацій по причині соціальних мереж, а навпаки для них не є це особливістю.

Пропоную звернути увагу на таблицю щодо детальних показників отриманих кластерів, яка наведена нижче:

Таблиця 3.2.2.

Детальні показники кластерів

	Кластер		похибка		F	Значущість
	Середній квадрат	ст.св.	Середній квадрат	ст.св.		
Значущість	796,804	1	16,762	58	47,537	,000
Самопочуття	1153,334	1	17,222	58	66,970	,000
Конфлікт	502,000	1	14,776	58	33,975	,000

У підсумку – 2 кластери. 22 особи – їм характерний показник значущості соціальних мереж високий, а у 38 особи які мають показники у межах норми. Самопочуття на межі між нормою і високим. Конфлікт на межі з нормою і високим.

Таблиця 3.2.3.

Розглянемо діаграму щодо розподілу досліджуваних на кластери

Результати кластерного аналізу досліджуваних

На основі f-критерію було встановлено що за всіма показниками вони достовірно відрізняються. У підсумку було отримано 2 кластери.

Статистично описуємо групи (кластери), які отримали в ході виявлення 2 кластерів, як наслідок сформували групи досліджених які є «залежними» та

менш залежними від соціальних мереж. Це нам говорить про те, що з загальної кількості молодих осіб, виявлено 2 типи відношення до соціальних мереж, одні з яких спокійно відносяться до соціальних мереж, та мають навички корегування проведеного часу та спокійного ставлення у ситуаціях, коли не вдається або не має можливості зайти у онлайн простір, і також є інший тип, це особи які мають підвищену конфліктність щодо неможливості під'єднатися у кіберпростір, вони мають вищу значущість щодо соціальних мереж, та відзначають певну кіберкомунікативну залежність від користування інтернет середовищем.

Отже, у підсумку результатів щодо отриманих кластерів, ми можемо зазначити наступне: існують люди для яких є дуже значущими соціальні мережі вони готові вступати у конфліктні ситуації на користь проведення часу у соціальних мережах, формувати так собі простір, щоб знаходитися у кіберпросторі якнайбільше. А є інші люди, тим, яким притаманні показники у нормі, вони спокійно відносяться до соціальних мереж, не знаходять приводів для конфліктів у цій темі, для них значущість соціальних мереж є нормою, та не відзначається якимись обмеженнями. Вони виїсть контролювати час проведених в онлайн просторі, а якщо з'являються ситуації, коли їм не вдається бути залученим у кіберкомунікацію, то вони з цього приводу не знаходять для себе негативних аспектів. То ж можемо зробити висновок, що за допомогою кластерного аналізу, ми виявили 2 рівні кіберкомунікативної залученості серед осіб молодого віку.

3.3. Загальні порівняння отриманих результатів в ході кластерного аналізу

За допомогою порівняльного аналізу, а саме за критерієм Манна-Уїтні, ми виявили важливі відмінності у емоційних проявах між двома кластерами наших досліджуваних. Це нам свідчить про те, що у загальній групі респондентів, ми можемо виділити 2 групи, які максимально відрізняються один від одного, це нам дасть розуміння за якими саме

характеристиками можуть ділитися групи, які саме особливості спостерігаються при цьому, та на що найбільше нам як дослідникам варто звернути увагу, для опису цього дослідження та висновків з даної теми. Аналіз Манна-Уїтні це інструмент який дозволить нам порівняти показники між двома отриманими групами і простежити взаємозв'язки, які дадуть нам більше розуміння, які саме має особливості емоційна сфера молодих людей, які мають рівний рівень кіберкомунікативної залученості. Так як у ході кластерного аналізу, ми виявили 2 групи досліджуваних, які кардинально відрізняються між собою, ми можемо описувати отримані дані та спостерігати проявлені особливості.

Пропонуємо звернути увагу на таблицю нижче, яка і демонструє отримані ранги за критерієм Манна-Уїтні.

Нижче наведена таблиця, яка демонструє всі відмінності між двома кластерами

Таблиця 3.2.4.

Відмінності між кластерами по всім показникам

	Кластер	Ср. ранг	U Манна- Уїтні	W Вилкоксона	Z	P (2-ст)
Інтерес	1	26,32	326,000	579,000	-1,425	,154
	2	32,92				
Радість	1	22,05	232,000	485,000	-2,871	,004
	2	35,39				
Здивування	1	33,86	344,000	1085,000	-1,142	,253
	2	28,55				
Горе	1	35,55	307,000	1048,000	-1,712	,087
	2	27,58				
Гнів	1	34,20	336,500	1077,500	-1,313	,189
	2	28,36				
Відраза	1	36,14	294,000	1035,000	-1,949	,051
	2	27,24				
Презирство	1	35,41	310,000	1051,000	-1,674	,094
	2	27,66				
Страх	1	36,77	280,000	1021,000	-2,147	,032
	2	26,87				
Сором	1	36,68	282,000	1023,000	-2,103	,035
	2	26,92				

Таблиця 3.2.4. (продовження)

Відмінності між кластерами по всім показникам

	Кластер	Ср. ранг	U Манна-Уитни	W Вилкоксона	Z	P (2-ст)
Провина	1	37,83	234,500	975,500	-2,637	,008
	2	25,67				
ІПЕ	1	25,16	300,500	553,500	-1,808	,071
	2	33,59				
ІГНЕ	1	35,89	299,500	1040,500	-1,820	,069
	2	27,38				
ІДТЕ	1	37,75	258,500	999,500	-2,452	,014
	2	26,30				
Тривожність	1	41,36	179,000	920,000	-3,670	,000
	2	24,21				
Самопочуття САН	1	21,36	217,000	470,000	-3,085	,002
	2	35,79				
Активність САН	1	26,16	322,500	575,500	-1,466	,143
	2	33,01				
Настрій САН	1	23,30	259,500	512,500	-2,433	,015
	2	34,67				

У представників 2 кластеру показник радості достовірно більш виразний, аніж у представників кластеру 1, на нашу думку це може бути пов'язано з тим, що ті досліджувані які мають менший рівень залежності від соціальних мереж та кіберкомунікації, вони більше живуть повним, емоційно наповненим життям, що дозволяє їм відчувати на собі більший спектр емоцій. Враховуючи те, що загальний показник позитивних емоцій низький у кластеру 1, то що рівень радості низький не є неочікуваним результатом. Страх має вищий показник саме у представників 1 кластеру, що може свідчити про те, що у коговідсутня деяка інформаційна гігієна той більше відчуває страх, тривожні думки. Також для тих хто має більшу кіберкомунікативну залученість емоція страху дійсно може належати через те, що наша психіка не відрізняє небезпеку, буде це реальна загроза у житті на яку треба терміново реагувати, або буде це якесь повідомлення з незнайомого сайту, яке зачепить увагу своїм заголовком, то різниці немає, адреналін буде, страх буде, а якщо це буде постійні подразники, то це і сформує певний рівень тривожності у особистості. Емоція сорому також більше відслідковується у представників 1 кластеру, що може говорити про

те, що вони більше сором'язливі. Показник тривожності також проявлений більше у представників 1 кластеру, що також підтверджує те, що ті хто більше користується соціальними мережами та має певну залежність від кіберкомунікації, той має більшу тривожність. Це на нашу думку, може бути пов'язано з тим, що хто більше занурюється у кіберпростір, той менше проводить часу у реальному житті, а більше думками у майбутньому, у очікуванні повідомлення у переживаннях пропустити щось начебто «важливе». А якщо особистість думками більшу кількість часу знаходиться не у моменті теперішньому, відволікається на якісь найменші подразники (повідомлення), то це і може причиняти тривогу та негативний спектр переживань. Які і формують загальну негативну тенденцію для особистості і соціуму в цілому.

Кластер 1, він проявляє вищі рівні негативних наслідків, а саме емоцій провини, страху, сорому, а також певну тенденцію до почуттів горя, відрази, презирства. Це нам свідчить що досліджувані відчують певний емоційний дискомфорт, схильність до самокритики, певну внутрішню напругу. Також кластер1 він є більш напруженіший, він проявляє більше негативних переживань загалом. Беручи за увагу що 1 кластер має вищу залежність від соціальної комунікації, ми можемо припустити що чим більше людина знаходиться у кіберпросторі, тим більше вона страждає від негативного спектру емоцій, її стан погіршується.

Кластер 2 має більшу врівноваженість, також прослідковується гарна тенденція до позитивних станів.

Кластер 1 має більший рівень тривожності та гірше самопочуття та настрої.

Кластер 2 більш емоційно стабільний, не прослідковуються високі рівні прояву негативних емоцій, а загалом має вищий настрої та краще загальне самопочуття.

Загальні результати дослідження за критерієм Манна-Уїтні, демонструють, що респонденти з 1 кластеру в загальному мають набагато

більше тенденцій до почуттів негативних емоцій, аніж кластер 2. Респонденти з кластеру 1, вони більше відчують позитивних емоцій та набагато більше відчують негативних емоцій.

Респонденти з кластеру 1, менше відчують інтерес та радість, більше відчують такі емоції як: гнів, презирство, страх, сором, провину, що підтверджує загальну тенденцію до негативних емоційних станів.

За методикою Самопочуття.Активність.Настрій, отримано такі результати: учасники з 1 кластеру мають гірше самопочуття, меншу активність, та більш негативний настрій, враховуючі отримані попередні результати за методикою яка присвячена дослідженню кіберкомунікативної залученості, можемо звернути увагу, що коли люди задіяні у соціальні мережі, їх загальне самопочуття погіршується, активність до змін та розвитку втрачається, настрої

У досліджуваних які потрапили у 1 кластер більший прояв негативних емоцій, а саме: страх, з показником ($p=0,032$), сором з показником ($p=0,035$), почуття провини з показником ($p=0,008$), і також у них більша тенденція до більш виразного прояву презирства, горя, відрази. Ці всі показники можуть бути як наслідок того, що саме досліджувані з 1 кластеру мають вищу залежність від соціального простого та вищу кіберзалученість, вони не контролюють, або погано контролюють час проведений у кіберпросторі, і як наслідок їх негативні емоції зростають, бо якщо безконтрольовано проводити час у гаджетах, то як наслідок можна отримати погане самопочуття, це як раз у даному випадку і підтвердилося емпіричними даними.

Крім того, варто зазначити, що у представників 1 кластеру виявлено більшу тривожність та більший показник загальної емоційної напруги, а саме показник ІДТЕ (індекс тривожно-депресивні емоції). Це може свідчити про те, що досліджувані відчують внутрішню напругу, проявляють емоційну нестабільність у житті та роботі, а також мають деяку схильність до переживання афективних станів. Це додатково підтверджує негативний, а в

деяких випадках навіть руйнівний вплив гаджетів на особистість.

Перейдемо до опису 2 кластеру та отриманих емпіричних даних.

Кластер 2 має значно вищі показники щодо позитивних станів та проявів. Показник емоцій радості ($p=0,004$), а також дещо краще самопочуття, з показником ($p=0,002$), вищий показник позитивного настрою, а саме ($p=0,015$) це щодо шкал з методики Самопочуття. Активність. Настрій(САН). Також у представників 2 кластеру спостерігається загальний вищий рівень щодо позитивних емоцій (індекс позитивних емоцій), а саме показник ($p=0,071$), що говорить про певну емоційну стабільність та відкритість до нового, позитивне бачення життя по подальших життєвих перспектив.

Враховуючи отримані результати кластерного аналізу, ми можемо стверджувати наступне, респонденти з «залежні» від соціальних мереж, вони мають високу тенденцію до почуття негативних емоцій та загального негативного емоційного стану, ми можемо простежити певні особливості, що саме ті, хто проводить у соціальних мережах більше, та відзначає особистісну значущість від соціальних мереж то вони мають більше негативних наслідків, аніж ті, хто має показники залежності у нормі, це як раз досліджувані які потрапили у кластер 2, вони частіше відчують позитивні емоції, вони мають більш позитивні загальні тенденції, відкриті до нового.

Підсумовуючи вище наведені дані, можна стверджувати що 1 кластер досліджуваних демонструє більш напружений емоційний стан та певну життєву тривожність, цей кластер більш схильний до прояву негативних емоцій, і також має більшу залежність від кіберкомунікації. На відміну від кластеру 2, для якого характерна більша емоційна стабільність, більший прояв позитивних емоцій та позитивної життєвої перспективи.

Отже у висновку, емоційний стан досліджуваних з двох кластерів має значущі відмінності, різниться інтенсивністю емоційних проявів. Ті досліджувані, які мають залежність від кіберпростору, вони більш гостро

реагують на ситуації та мають більш негативний емоційний фон.

У ході дослідження було виявлено певні особливості, які в тому ж числі обумовлені віковими особливостями, що емоційна сфера молоді формується, набуває більшого досвіду. Емоційна сфера особистості пов'язана з соціальним життям людини, а значить і з кіберпростором, який як було визначено, має певні негативні наслідки. Було визначено зв'язок інтернет залежністю та емоціями, якщо особа проводить більше часу у кіберпросторі та має залежність, це позначається на тому, що її особистісний рівень тривоги та сорому росте, аніж у тих хто не має залежність. І як наслідок якщо людина проводить у кіберпросторі менше часу, її особистісні емоції радості є високими, що позначається як позитивний вплив.

При дослідженні комунікативної залученості було виявлено, що молодь не має високої залежності від соціальних мереж, в ході кластерного аналізу, було виявлено що саме менша група від загальної, має більш вищі показники залежності від соціальних мереж, було виділено рівні кіберкомунікативної залученості у осіб молодого віку, а саме було проведено кластерний аналіз, за допомогою якого було визначено, що досліджувані діляться на 2 групи, 1 група з яких має більшу залежність від кіберкомунікації, а 2 група має меншу залежність від кіберкомунікації. Саме група «залежних» складає меншу кількість від загальної, що показує нам гарну тенденцію у молоді, у них немає значущої високої кіберкомунікативної залученості.

Тобто з загальної групи саме менша кількість досліджуваних має залежність. Група яка має більшу залежність від соціальних мереж та кіберпростору має більшу тривогу та сором, аніж та група яка менший час проводить у соціальних мережах. Група, яка меншу кількість часу проводить у соціальних мережах, відчуває радість частіше. Тобто існує певний взаємозв'язок від емоцій які відчуває молодь та рівнем кіберкомунікативної залученості, що у свою чергу підтверджує, що кіберпростір має вплив та емоційний стан людини, а саме прояв тривоги та диференціальних емоцій. У

осіб які більше проводять часу у соціальних мережах, вищий рівень тривоги та сорому, та менший рівень радості.

Тема кіберкомунікативної залученості та який вплив вона дає на емоційну сферу особистості, вже досліджували науковці, наприклад Малєєва Наталя у своїй роботі[27], описує, що ті досліджувані, які мають більшу мережеву залежність, вони гірше контролюють свій час, мають деякі проблеми з розподілом власного часу, негативні наслідки емоційних прояв, але тим не менш, ці досліджувані, знаючи багато аспектів негативного прояву від користування соціальними мережами, інтернету загалом, вони не готові зменшити власний час, який проводять у кібер середовищі, і це на нашу думку є важливою проблемою та потребує пошуків варіантів для її вирішення. [27]

Наше дослідження, яка направлено на пошуки особливостей емоційної сфери осіб молодого віку з різним рівнем кібер комунікативної залученості, підтвердило нашу гіпотезу щодо даної теми. Молоді люди не мають високу залежність від соціальних мереж, та не відзначають соціальні мережі як значущу сферу у їх житті. Вони мають загальний емоційний стан у нормі, а саме самопочуття та настрої, це говорить про загальну позитивну тенденцію до нового та розвитку особистості. Показник шкали активність при цьому проявлений менше, що вказує на те, що молоді люди не мають великої тенденції до активності, до змін у своєму середовищі, у якому знаходяться. Щодо рівня диференційних емоцій, то позитивні емоції у порівнянні з негативними емоціями, мають однаковий рівень проявлення, що вказує на те, що люди однаково відчують і позитивні і негативні емоції, живуть у емоційній повноті. Бо особистість не може відчувати лише позитивні емоції, це призводить до виснаження та поганого самопочуття. А коли особистість відчуває і позитивні емоції, і стресові фактори (але які не є руйнівними) це розвиває її та вдосконалює, бо індивід не може знаходитися у «теплих» умовах, це не про розвиток, і не про позитивну динаміку.

Ті досліджувані, які проводять більше часу у соціальних мережах, та

інтернеті в цілому, вони відчують мене позитивні емоції, такі як інтерес та радість. Це говорить про те, що рівень кіберкомунікативної залученості впливає на особистість та її настрій, її емоційний фон, її позитивні емоції, та її рівень тривоги. У тих респондентів, у яких проявляється вища значущість до соціальних мереж, саме вони і найбільше відчують тривожність, а це у свою чергу несе негативний вплив на емоційну сферу в цілому. Емоція радості та інтересу, вона проявляється з великою різницею у групах. Саме ті досліджувані які проводять менше часу у кіберпросторі, та не відзначають важливість соціальних мереж на високому рівні, вони частіше відчують радість, як позитивну емоцію, та інтерес до життя, це нам говорить про дуже позитивну тенденцію, про розвиток молоді особистості і про готовність розвиватися далі.

Висновки до розділу 3

1. При дослідження параметрів, а саме: тривоги, самопочуття, активності, настрою, диференціальних емоцій у осіб молодого віку, було виявлено, що тривога у людей молодого віку є середнього рівня з тенденцією до високого, що обумовлюється обставинами воєнного стану в Україні. Показник активності менше за самопочуття та настрої, що вказує на те що активність проявлена у осіб найменше з показників. З диференціальних емоцій, найвищий рівень має інтерес та радість, що вказує на позитивну тенденцію у молоді. Показник презирства проявлений найменше, що свідчить про те що молоді не характерна така якість як «презирство». У ході вивчення кіберкомунікативної залученості, було виявлено, що особи молодого віку не мають залежності від користування соціальними мережами, але тим не менш у молоді простежується невелика тенденція до значущості соціальних мереж.

2. У ході кластерного аналізу досліджуваних, було виявлено 2 кластери, з них менша частина осіб має вищу залежність від соціальних мереж, а більша частина має показники у нормі. Ті хто має вищу залежність

від соціальних мереж більше відчують тривожність та сором, аніж ті хто користується соціальними мережами менше. Також саме ті, хто менше користується соціальними мережами та має меншу залученість до кіберкомунікації та кіберпростору в цілому, вони більше відчують радість.

3. Аналізуючи отримані дані, було детального порівняно отримані кластери та знайдено значущі відмінності які підтверджують нашу гіпотезу та передають важливу інформацію щодо зазначеної теми. Визначено що ті хто має більшу залежність від соціальних мереж, вони частіше відчують тривогу, сором, мають гірше самопочуття та настрій, на відміну від тих, хто має меншу залежність від соціальних мереж. Ті досліджувані які мають меншу залежність від соціальних мереж, частіше відчують радість, мають більш позитивний емоційний стан, та більш стабільний настрій.

ВИСНОВКИ

1. У ході дослідження основних підходів та теорій щодо понятті «особливостей емоційної сфери» у осіб з різним рівнем кіберкомунікативної залученості, було встановлено, що емоційна сфера не має єдиного визначення, це складний та повністю індивідуальний стан, у якому кожную хвилину знаходиться особистість, до емоційної стану входять емоції, стани, почуття людини і складають собою унікальну емоційну сферу. Емоційна сфера відображає внутрішні відчуття, думки та реакції на зовнішнє середовище у якому знаходиться особистість. У тому ж числі, людина знаходиться кожен день крім соціального середовища, у кіберсередовищі, і воно також має певний вплив на особистість та емоційну сферу в цілому. У даному дослідженні ми вивчаємо та досліджуємо які саме емоції відчуває людина та у які стани занурюється, коли проводить час у кіберпросторі.

2. Під час дослідження складових емоційної сфери у осіб молодого віку, було встановлено, що емоційна сфера молоді є достатньо стабільною та розвиненою. Виявлено, що домінуючими позитивними емоціями є радість та інтерес. Але при цьому, серед негативних емоцій найбільш проявленими є гнів, страх та горе. Загальне самопочуття у осіб молодого віку є у нормі, при цьому більше домінують настрій, а менше проявлена активність. У респондентів простежується тривога середнього рівня з тенденцією до високого.

3. Аналізуючи отримані дані щодо кіберкомунікативної залученості у осіб молодого віку, було виділено 2 рівні. Отримані групи відрізняються усіма складовими, а саме значущістю соціальних мереж, самопочуттям пов'язаним з неможливістю бути залученими у кіберкомунікативний простір, з емоціями які відчувають, та з конфліктністю яка виникає через користування соціальними мережами.

4. В ході аналізу визначення особливостей емоційної сфери молоді з різним рівнем кіберкомунікативної залученості, було встановлено, що ті досліджувані які мають вищий рівень залежності від кіберпростору, мають

виразно-негативну репрезентацію емоційної сфери. У них спостерігаються прояви тривожності, більша схильність до відчуття негативних емоцій та гіршого самопочуття; у них більш проявлені сором, провина, на відміну від тих хто має меншу залученість у кіберкомунікативний простір. Ті досліджувані, які мають меншу залученість у кіберпростір, частіше відчують радість, у них загально проявляються позитивні тенденції у самопочутті, менший прояв тривожності та тривожно-депресивних емоцій. Вони переживають емоцію інтересу частіше, що говорить про загальний позитивний погляд на життя.

Загалом, ми можемо стверджувати, що наша гіпотеза підтверджена, і люди справді мають негативні наслідки на емоційний стан від неконтрольованої кіберкомунікативної залученості, а це у свою чергу підтверджує важливість цієї теми та її подальшого дослідження у науці.

Список використаних джерел

1. Асєєва Ю. Проблемні питання класифікації кібер-адикцій. *Психологія і особистість*. 2020. №2. С. 23-40.
2. Андрійчук І. Психологічні чинники спілкування студентської молоді в інтернет-просторі. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки*. 2021. С. 5–16.
3. Блохіна, І. О., Москаленко, О. В. Феномен інтернет-залежності в сучасному суспільстві. 2018 URL: <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v14/i1/6.pdf> Дата звернення: 24.07.25
4. Бугайова Н. М. Агресивний психологічний вплив на особистість у кіберпросторі. *Актуальні проблеми психології*. Київ 2017. URL: <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v9/i10/6.pdf> Дата звернення: 24.07.25
5. Бугайова Н. М. Особливості формування системи цінностей у кіберпросторію *Аксіогенез обдарованої особистості: тези доповідей VIII наук.-практ. семінару* (Київ, 18 квіт. 2019 р.). С. 11.
6. Гаєвий О. М. Особливості емоційного інтелекту в осіб юнацького віку, схильних до інтернет-залежності. *Чергнігів* 2024. С.123
7. Данильченко Н. О., Вертель А. В. Психодіагностика: практикум / Н. О. Данильченко, А. В. Вертель. Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. С. 73. URL: <https://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/35-4.pdf> Дата звернення: 24.07.25
8. Демчик В. М. Виховання у студентської молоді культури користування кіберпростором : дис. ... канд. пед. наук. КНТУ, 2016. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/7abbffa1-c076-4de2-ba68-780dc933b641/content> Дата звернення: 28.07.25
9. Діордіца І. Конотація кіберпростору. 2017. С.127 URL: <https://elar.navs.edu.ua/items/b6909d5a-1a21-49b5-b604-9b0a7a0a5156> Дата звернення: 28.07.25
10. Доценко О. Ю. Особливості сімейної соціалізації жінок із симптомокомплексом «емоційного холоду»: дис. канд. психол. наук. :

19.00.01 загальна психологія, історія психології. Харків : *Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*, 2016. С. 192.

11. Журавльова, Л. П., Шпак, М. М. Саморегуляція в структурі емоційного інтелекту молодших школярів. *Педагогічний процес: теорія і практика (серія: психологія)*, 2016. (3 (54)), С.52-57.

12. Засєкін А. А. Психологічні особливості впровадження тренінгової програми для Інтернет-залежних студентів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Психологія і педагогіка*. 2011. № 18. С. 53–62.

13. Зінченко О. В. Психологічний аналіз проблеми інтернет-спілкування. *Науковий вісник Херсонського держ. ун-ту. Серія: Психологічні науки*. 2014. № 2(2). С. 26–31.

14. Зубенко О.М. Особистісна регуляція життєвого стилю особистості : дис. на здобуття ступеня доктора філософії. О.М.Зубенко. Харків : *Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*, 2021. С.29 URL: <https://old.karazin.ua/docs/work/dysertatsii/zubenko-dysertatsia-1.pdf>
Дата звернення: 28.07.25

15. Іванків І. І. Соціально-психологічні особливості кіберпростору Молодий вчений. 2015. № 6(3). С. 96–100.

16. Карпенко, Ю. Сучасні вектори дослідження емоційного інтелекту особистості. *Психологія і особистість*, (1), 2021 С. 60–72. URL: <https://doi.org/10.33989/2226-4078.2019.1.163982>

17. Кириленко, Т. Емоційна сфера особистості: вектори вивчення. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2018 1(8), С. 26-30. URL: <https://bpsy.knu.ua/index.php/psychology/article/view/190/189> Дата звернення: 28.07.25

18. Котигорошко В. Стадії психосоціального розвитку за Еріком Еріксоном. 2023. С.78 URL: <https://www.gasformind.com/vikova-periodizatsiya-eriksona/> Дата звернення: 30.07.25

19. Кримова Н. О. Особливості емоційної сфери Інтернет-

користувачів юнацького віку. 2015. С.90 URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/02/N.A.-Krymova-Features-of-emotional-sphere-of-Internet-users-adolescence.pdf> Дата звернення: 30.07.25

20. Кудашкіна О. З. Роль та функції соціального етапу програми кіберсоціалізації студентів. Педагогічна освіта: теорія і практика. Київ 2013. № 14. С. 99–103.

21. Кузьменко Т. М. До проблеми дослідження феномена «емоційна нестабільність» та шляхів гармонізації емоційної сфери особистості. Адаптаційні можливості дітей та молоді: матеріали XII Міжнар. наук.практ. конф. Одеса. 2018. С. 134–137.

22. Лисенкова І. П. Дослідження психологічних механізмів розвитку емоційної сфери. Теорія і практика сучасної психології. 2018. № 3. С. 258–261.

23. Лялюк Г. М. Насильство в кіберпросторі: соціально-психологічний аспект. Редакційна колегія. Львів 2021. № 53. С.12

24. Мазяр О. В. Діагностика особистісної проблеми: емоційна сфера. Теорія і практика сучасної психології. 2019. № 1(4). С. 36–41. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/29891/> Дата звернення: 30.07.25

25. Максимець С. М. Вплив Інтернету на емоційну сферу юнацтва. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2016. № 3. С. 51–55.

26. Малєєва Н. С. Комунікативна поведінка залежних від соціальних користувачів мережі. Н.М. С. Малєєва. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2016 рік . Вип. 1. С. 74-78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2016_1_17. Дата звернення: 30.07.25

27. Малєєва Н. С. Комунікативні інтернет-практики залежної від соціальних мереж молоді : дис. ... канд. психол. наук : Київ, 2017. С.159-162.

28. Малиновська О. Л., Масон С. Р., Лентяков В. В., Чаплик О. А. Особливості специфіки комунікативної діяльності учасників кіберпростору. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2018. № 28(6). С. 172–175.

29. Михайлишин У. Б. Теоретико-методологічні основи визначення емоційних станів у сучасній психології. *Pedagogical and psychological sciences: regularities and development trends*. 2020. С. 170–187.
30. Мозолевський А. Вплив ігрової залежності на емоційний інтелект особистості в ранньому юнацькому віці. 2025. С.142
31. Назар М. М. Інтернет-спілкування як чинник особистісних змін у юнацькому віці : дис. ... канд. психол. наук. Інститут психології ім. Г. С. Костюка, 2010. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738967/> Дата звернення: 09.08.25
32. Носова, О. Складові життєвого успіху образів відомих особистостей. *Problèmes Et Perspectives d'Introduction De La Recherche Scientifique Innovante*. 2019. Vol.4 . URL: <https://doi.org/10.36074/29.11.2019.V4.06> Дата звернення 09.08.25
33. Опанасюк І. Співвідношення понять емоційна спрямованість, емоційна стійкість, емоційна культура у структурі емоційного інтелекту. *Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія*. 2014. № 19(1). С. 114–121.
34. Пальчинська М. Я. В. Інтернет як простір соціальних комунікацій: соціально-філософський вимір. Одеса 2012. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/8369> Дата звернення 09.08.25
35. Пянківська Л. В. Аналіз сучасних поглядів на емоційну сферу особистості. *Problèmes et perspectives d'introduction de la recherche scientifique innovante*. 2019. Vol. 4. С. 21–23. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/conferences/issue/view/2019.11.29/2019.29.11.v4> Дата звернення 09.08.25
36. Присяжнюк М. М., Коваленко Б. Д. Кіберпростір як арена сугестивного маніпулятивного впливу : дис. ... канд. психол. наук. Кіровоград: КНТУ, 2016.
37. Притуленко Ю. А. Патохарактерологічна характеристика підлітків з інтернет-залежною поведінкою. 2024. С.43

38. Рибалка В. В. Теорії особистості у вітчизняній психології : навч. посіб. Київ, 2006. С. 530
39. Севостьянов П., Яновська С., Туренко Р., Пивовар Д. Психометричні показники та адаптація української версії Шкали залежності від соціальних мереж. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія «Психологія»*. 2024. № 77.
40. Стасюк М. М. Особливості емоційної сфери ІТ-спеціалістів. *Science and education a new dimension. Pedagogy and psychology*. 2017. № 59(134). С. 82–86.
41. Трофименко В. Різноманітність існування людини у кіберпросторі як основа формування антропологічного напрямку його дослідження. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2023. № 2(57). URL: <http://fil.nlu.edu.ua/article/view/276665>
42. Шевченко Ю. Поняття «Емоційна сфера» в психологічній літературі. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2021. № 18. С. 199–208.
43. Шнайдер О. В. Психологічні особливості емоційного вигорання працівників сфери інформаційних технологій. *Наукові записки НаУ «Острозька академія». Серія: Психологія і педагогіка*. 2014. № 26. С. 144–148.
44. Шутурова Т. Л. Кіберсоціалізація студентської молоді в дозвіллевій діяльності. *Серія «Педагогіка і психологія»*. 2012. № 2. С. 4.
45. Чебикін О. Я, Кримова Н. О. Вплив комп'ютерної діяльності на емоційну сферу студентів: [монографія] / О. Я, Чебикін, Н. О. Кримова. Одеса: Видавництво ТОВ "Лерадрук", 2016. С. 190
46. Barak A., Suler J. Reflections on the psychology and social science of cyberspace/ Psychological aspects of cyberspace: Theory, research, applications. 2008. P. 1–12.
47. Barak A. Psychological aspects of cyberspace. 2008.

48. Erikson, E. H. Identity: Youth and Crisis. New York: W. W. Norton.1968.

[URL:https://www.academia.edu/37327712/Erik_H_Erikson_Identity_Youth_and_Crisis_1_1968_W_W_Norton_and_Company_1](https://www.academia.edu/37327712/Erik_H_Erikson_Identity_Youth_and_Crisis_1_1968_W_W_Norton_and_Company_1) Дата звернення 09.08.25

49. Parker I. Psychoanalytic cyberspace, beyond psychology. The Psychoanalytic Review. 2007. Vol. 94(1). P. 63–82.

50. Whitty M., Carr A. Cyberspace romance: The psychology of online relationships. Bloomsbury Publishing, 2017.

51. Jabłońska M. R. Modern consumer in cyberspace – internet and psychology approach. Foundations of Management. 2017. Vol. 9(1). P. 111–122.

52. Wang X., Zhang H. Propagation of social emotion in cyber space based on cognitive social psychology. IEEE Access. 2016. Vol. 5. P. 1005–1012.

53. Živko M. Psychological aspects of cyberspace. 2011.

Анотація

Актуальність даного дослідження полягає у тому, що кіберпростір розвивається з кожним днем, і все більше людей занурюються у нього. Кіберпростір впливає на особистість та соціум в цілому, а значить потребує дослідження його наслідків. Об'єктом нашого дослідження є емоційна сфера особистості, а саме загальний її стан, з емоціями та почуттями. Предметом нашого дослідження є особливості емоційної сфери у осіб молодого віку з різним рівнем кіберкомунікативної залученості, тобто дослідити як саме впливає кіберпростір на емоційний стан. Метою нашої роботи є дослідити особливості емоційної сфери у осіб молодого віку з різним рівнем кіберкомунікативної залученості. Основними методами нашого емпіричного дослідження є порівняльний аналіз Манна-Уїтні та кластерний аналіз, також ми використали у своєму дослідженні такі методики як: методика САН, шкала диференціальних емоцій Ізарда, вимірювання рівня тривожності Тейлора, Шкала залежності від соціальних мереж. Наша робота складається з 3 розділів, теоретичний, методологічний, емпіричний. У нашому дослідженні виявлено зв'язок між рівнем кіберкомунікативної залученості та емоційної сфери осіб молодого віку. Саме ті досліджувані які проводять більше часу у кіберпросторі, вони і мають більше негативних наслідків на особистість. А саме відчують більше тривоги, сорому, аніж ті хто проводить у соціальних мережах менше. Ті досліджувані, які добре контролюють час проведений у кіберпросторі, вони відзначаються більшими позитивними тенденціями, у них менший рівень тривоги, більше емоцій радості та інтересу, що говорить нам про позитивну тенденцію до життя. Результати нашої роботи можуть бути використані для подальших досліджень на тему кіберкомунікативної залученості, для того щоб розширити спектр розуміння цього поняття та скласти способи подолання кібер залежності у осіб молодого віку та суспільства у цілому.

Ключові слова: Кіберкомунікативна залежність; емоційна сфера; особи молодого віку; кіберкомунікація; емоційний фон; емоційний стан;.

Abstract

The relevance of this study lies in the fact that cyberspace is developing every day, and more and more people are immersing themselves in it. Cyberspace affects the individual and society as a whole, which means that its effects need to be studied. The object of our study is the emotional sphere of the individual, namely their general state, with emotions and feelings. The subject of our study is the characteristics of the emotional sphere in young people with different levels of cyber communication involvement, i.e., to investigate how cyberspace affects the emotional state. The purpose of our work is to investigate the characteristics of the emotional sphere in young people with different levels of cyber communication involvement. The main methods of our empirical research are Mann-Whitney comparative analysis and cluster analysis. We also used the following methods in our research: the SAN method, Izard's differential emotion scale, Taylor's anxiety level measurement, and the social network addiction scale. Our work consists of three sections: theoretical, methodological, and empirical. Our study revealed a connection between the level of cyber communication involvement and the emotional sphere of young people. Those respondents who spend more time in cyberspace have more negative consequences on their personality. Specifically, they experience more anxiety and shame than those who spend less time on social networks. Those subjects who control their time spent in cyberspace well show more positive trends, have lower levels of anxiety, and experience more emotions of joy and interest, which indicates a positive attitude towards life. The results of our work can be used for further research on cyber communication involvement in order to broaden the understanding of this concept and develop ways to overcome cyber addiction in young people and society as a whole.

Key words: Cyber communication addiction; emotional sphere; young people; cyber communication; emotional background; emotional state.